

Myanda ya Kunyemena'ko ya Kabuku ka ku Kupwila Bumi ne Mwingilo

6-12 KWEJI 9

**BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA |
KUPITULUKA MU BIJILA 33-34**

“Nyemena ‘mu Maboko a Nyek’ a Yehova”

it-2-F p. 1200

Yeshulune

Dijina dya bulēme dya Isalela. Mungya Bible wa Kingidiki wa Septante “Yeshulune” i mwityilo wa kisanso ushintulula’mba “muswe.” Kino kishima “Yeshulune” kyādi kikokeja kuvuluja bene Isalela kipwano kyā-sambile nabo Yehova ne kiselwa kyabo kya kulama kikōkeji kwadi. (Kup 33:5, 26; Isa 44:2) Mu Kupituluka mu Bijila 32:15 dijina Yeshulune i dingidijibwe mu muswelo wa kyelekejo. Yeshulune wākomenwe kwienda mungya dijina dyandi, wabulwa kikōkeji, wailwa Umpangi wandi, ne kufutulula Mukudi wandi.

rr p. 120, kapango

Kwitukwasha Twimane Monka na Maulu Etu

Bubwanya kwituvulujā’mba myaka tutwa na tutwa kumeso kwa mafuku a Ezekyele, mupolofeto Mosesa wānenene amba Yehova kadipo’tu’nka na bukomo kete, ino wabilanga ne kwingidija bukomo bwandi pa mwanda wa bantu bandi. Mosesa wālembele amba: “Leza i kinyemeno tamba bitatyi bya kala, maboko andi a nyek’ adi munshi mobe.” (Kup. 33:27) Bine, tubwanya kukulupila’mba shi tunyemena kudi Yehova Leza mu bitatyi bya tusua, nandi ukatūla maboko andi a kilelo munshi mwetu, kwitwimika bityebitye, ne kwitukwasha twimane na maulu etu.—Ezk. 37:10.

w11 1/9 p. 22 mus. 16

Nyema Lubilo na Bukankamane

¹⁶ Pamo enka bwa Abalahama, ne Mosesa nandi kāmwenepo kufikidila kwa mulao wa Leza mu bumi bwandi. Bene Isalela pobādi ke balumba kutwela mu Ntanda ya Mulao, Mosesa wāsapwidilwe amba: “Ukamona bidi ntanda’ya idi ku meso obe, nanshi kukatwela kukatwelamopo mu ntanda yo mpana kudi bāna ba Isalela.” Kino i pa mwanda mafuku kunyuma, aye ne Alone, pa kukambakanibwa na butomboki bwa bantu, “[kebālēmekelépo Leza] umbukata mwa bāna ba Isalela, pa mema a Mediba pa Kadesha.” (Kup. 32:51, 52) Lelo Mosesa wāzozele ne kulama kiji? Mhm. Wāesele muzo ne kuvuya na kunena’mba: “Abe Isalela wi wa dyese; lelo wifwene nobe i ani, bantu bapandijibwe padi Yehova, Ngabo ya bobe bukwashi, kadi ne kipete kya bobe butabuke.”—Kup. 33:29.

Byabupeta bya ku Mushipiditu

it-2-F p. 312 mus. 4

Mosesa

Mosesa wāfwile na myaka 120. Bible ulombola’mba wādi ukidi na bukomo. Une-na’mba: “Meso andi adi keaikeli na kafi, ne bukomo bwandi nabo bwadi kebwamupwile.” Wājikilwe na Yehova pa kifuko kyampikwa kuyukana. (Kup 34:5-7) Mobi-mwekela wālongele namino kutyina bene Isalela bakaponena mu butōtyi bwa bileyaleza na kutōta kibundu kyandi. Kadi mobimwekela Dyabola wāsakile kwingidi-ja umbidi wa Mosesa mu uno muswelo.

O mwanda Yude mwanā bwanga mwine Kidishitu kadi mwanabo na Yesu wālembele amba: “Pādi pepatanya Mikele mwikeulu mukatampe na Dyabola balwila umbidi wa Mosesa, kāsomwenwepo kumutyibila butyibi na bishima bya mutonko, ino wāmunenene’tu amba: ‘Yehova mwine akufunine.’” (Yude 9) Bene Isalela bādidile Mosesa mafuku 30 kumeso kwa kutwela mu ntanda ya Kenani na bwendeji bwa Yoshua.—Kup 34:8.

13-19 KWEJI 9

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | YOSHUA 1-2

“Muswelo wa Kunekenyia Dishinda Dyobe”

w13 15/1 p. 8 mus. 7

Wikomeje Yehova Udi Nobe!

⁷ Pa kwikala na bukankamane busakibwa pa kulonga kiswa-mutyima kya Leza, tu-fwaninwe kwifunda Kinena kyandi ne kwikingidija. Kino kyo kyālombwelwe Yosha kulonga kitatyi kyaāikele ke mpi-ngakani wa Mosesa, amba: “Wikomejepo bidi ne kwiningisha abe mwine byamwi-ko’tu, ne kutentekela kulonga mungya mukanda-wabijila onso wakujidikile Mosesa mwiningidi wami. . . . Penepo uno mukanda-wabijila uno’u kadi keukasonsolokapo mu kyakanwa kyobe, mhm, ino nanshi ukafwatakanyanga’mo dyuba ne bufuku bwine, amba utentekela kulonga mwendele byonso bilembelwemo, mwanda nabya ukalengeja dishinda dyobe ke dilumbuluka, kadi nabya ukamona dyese.” (Yos. 1:7, 8) Yosha wālondele ano madingi, ne ‘kulungeja dishinda dyandi ke dilumbuluke.’ Shi netu tulonge

uno muswelo, tukekala na bukankamane bukatampe ne kunekenyia mu mwiningilo wa Leza.

w13 15/1 p. 11 mus. 20

Wikomeje Yehova Udi Nobe!

²⁰ I bikomo kulondalonda būmi bwa bwine Leza mu ino ntanda mibi ne ya tuvutaka-nya itufikila’mo matompo. Inoko, ketudipo kasuku ketu. Leza udi netu. Wandi Mwana, Mutwe wa kipwilo nadi udi netu. Kadi tudi na banabetu Batumoni ba Yehova ba ntanda yonso 7000000 ne kupita. Batwe bonso mwa kimo, twendelelei na kulombo-la Iwitabijo ne kusapula myanda miyampe koku tulamine mu ñeni kisonekwa kyetu kya mwaka wa 2013 kinena amba: “Wini-nishe abe mwine, . . . Yehova Leza obe udi nobe.”—Yos. 1:9.

Byabupeta bya ku Mushipiditu

w05 1/4 p. 29 mus. 6

Myanda Mikatampe ya mu Mukanda wa Yosha

2:4, 5—Mwanda waka Lehaba wāludikile kungi bantu ba mulopwe bādi bakimba batubedibedi? Lehaba walama batubedibedi na kutūla būmi bwandi mu kyaka mwanda waikala na Iwitabijo mudi Yehova. O mwanda kadipo ufwaninwe’nka kusokola kwendele batubedibedi ku meso a boba badi bakimba kusanshija bantu ba Leza. (Mateo 7:6; 21:23-27; Yoano 7:3-10) O mwanda Lehaba “wayukene bu moloke kudi Leza pa bilongwa byandi,” kubadila’mo ne kilongwa kya kuludika mikendi ya mulopwe kungi.—Yakoba 2:24-26, MB.

20-26 KWEJI 9

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | YOSHUA 3-5

“Yehova Weselanga Bilongwa bya Lwita-bijo”

it-2-F p. 63

Yodano

Dya kubwipi na Dijiba dya Ngadilea, Yodano wikalanga na mushike wa metele 1 kutula ku 3, ne mametele 27 kutula ku 30 mu bukata. Mu buyo Yodano uyulanga bininge waikala mukata kadi na mushike mulampe. (Yos 3:15) Mu kitatyi kiyulanga mema, byā-di bya kwikala bikomo ku muzo wa Isalela mwine mwadi bana-balume, bana-bakaji ne bana kwabuka Yodano nakampata kubwipi na Yediko. Mwanda kubwipi na Yediko mulungu wikalanga mungi. Mu myaka ishe-le kunyuma mulungu wapitwile bantu badi boyo'ko. Inoko, Yehova wāumije Yodano mu kingelengele mwanda wa bene Isalela bapite'mo pa nshi myūmu. (Yos 3:14-17) Myaka tutwa pa kupita'po Ediya wālongelete kingelengele kiifwene na kino pobādi na Edisha, kupwa Edisha nandi wekilonga paādi bunka bwandi.—2Ba 2:7, 8, 13, 14.

w13 15/9 p. 16 mus. 17

Leka Bivulujo bya Yehova Bikale bu Nsangaji ya Mutyima Obe

¹⁷ Le bilongwa bya Iwitabijo bitukwashanga tutamije kikulupiji mudi Yehova mu-swelo'ka? Langulukila pa nsekununi ya mu Bisonekwa ya kutwela kwa Isalela mu Ntanda ya Mulao. Yehova wāpele bapidishitu bulombodi bwa kusela dikumbo dya kipwan-no pa kutükila mu Munonga wa Yodano. Inoko, kitatyi kyāfwenene'ko bantu, bā-

mwene mvula mukatampe wālengeje munonga uyule bininge. Le bene Isalela bādi bakulonga bika? Le bādi ba kutūla kitūlo ku mukunkujo wa munonga ne kwilaija mu bula bwa mayenga nansha kitatyi kilampe mwanda wa kwilaija mema a dilobe ōme? Mhm, bādi bakulupile ne pa mfulo mudi Yehova ne kulonda buludiki bwandi. Byāfula namani? Tutanga nsekununi amba: ‘Abo bapidishitu banyata’tu binyantilo byabo mu mema, lui Iwakalañana, . . . kadi bapidishitu baimana’nka pa bukata bwa lui pansi pōmu kubwipi na Yediko, kufikija’nka ne byaābukile bantu bonso bukila.’ (Yos. 3:12-17, Dibuku Dijila) Langa’po bidi mwātengelwe bantu bāmwene ano mema adi enda lubilo aimana! Na buble, Iwitabijo Iwa bene Isalela mudi Yehova Iwākomejibwe mwanda bādi bakulupile mu buludiki bwandi.

w13 15/9 p. 16 mus. 18

Leka Bivulujo bya Yehova Bikale bu Nsangaji ya Mutyima Obe

¹⁸ Bine, Yehova kalongelangapo bantu bandi bino bingelengele dyalelo, ino weselanga bilongwa byabo bya Iwitabijo. Bukomo bwa Leza bwingila bwibapanga bukomo bwa kuvuija mwingilo wa kusapula musapu wa Bulopwe ntanda yonso. Kadi Kidishitu Yesu musanguke, kamoni mubajinji wa Yehova wākulupije bandi bana ba bwanga amba, ukekala nabo mu uno mwingilo mukatampe na kunena amba: “Endai mukafundije mizo yonso ya bantu, bekale ke bana ba bwanga . . . Ami mwine, ngidi nenu mafuku onso nyeke, kufika’nka ne ku mfulo kwa pano pa ntanda.” (Mat. 28:19, 20) Batumoni bavule bādi padi bevwana

bumvu nansha moyo, bakokeja kubingija amba mushipiditu sandu wa Leza webapelle bukankamane bwa kwisamba na bantu bokebayukilepo mu mwingilo wa busapudi.

—*Tanga Mitoto 119:46; 2 Kodinda 4:7.*

Byabupeta bya ku Mushipiditu

w05 1/4 p. 30 mus. 1

Myanda Mikatampe ya mu Mukanda wa Yoshua

5:14, 15—“Mudyavita wa kibumbo kya Yehova” i ani? Mudyavita wiile kukankamika Yoshua ku ngalwilo’tu kwa kunekenyia Ntanda ya Mulao ke ungipo, i “Mwanda”—Yesu Kidishitu kumeso kwa kwiya’ye bu mutun. (Yoano 1:1; Danyele 10:13) Bine, i kintu kikankamika’po kashā bantu ba Leza ba dyalelo pa kukulupila amba Yesu Kidishitu mutumbijibwe ntumbo udi nabo mu bulwi bwa ku mushipiditu bobalwa!

27 KWEJI 9–3 KWEJI 10

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | YOSHUA 6-7

“Wilame ku Bintu bya Bituputupu”

w10 1/4 p. 24 mus. 5

Fundula Meso Obe ku bya Bitupubitupu!

⁵ Myaka tutwa pa kupita’po, meso a Akana Mwine Isalela amongola waiba bintu mu kibundi kyākwetwe kya Yediko. Leza wāsoñenye amba bintu byonso bya mu kino kibundi byadi bya konakanibwa, kutalula’mo enka bintu bimobimo byādi bya kwelwa mu kibiko kya bulēme kya Yehova. Bene Isalela bādyumwinwe amba: “Mwidiyumujanjei banwe bene ku kintu kya mafingo nansha i kimo, kutyina’mba [mwakabi-

la]” ne kuyata bintu bimo bya mu kibundi. Kitatyi kyājilwile Akana, bantu ba Isalela bānekenibwe ne bavule bāfwa. Akana kāitabijepo bwivi bwandi kufika’nta ne byobāmusokwele. “Po namwene” bitütwe, i Akana unena, “nebikomenwe meso, kadi nayatyle’byo.” Kilokoloko kya meso andi kyāmufikije ku konakanibwa pamo ne “byonsololo byadi nabyo.” (Yos. 6:18, 19; 7:1-26) Akana waābile mu mutyima wandi bintu byādi bimujidikwe.

w97-F 15/8 p. 28 mus. 2

Mwanda Waka i Biyampe Kusapula Bilongwa Bibi?

Kusapula bilongwa bibi kukwashanga ku kulama butōki bwa kipwilo. Yehova i Leza utōka kadi ujila. Usaka’mba bonso bamutōta bekale batōka ku mushipiditu ne mu mwikadilo. Kinenwa kyandi kya ku bukomo bwa mushipiditu kitusoñanya’mba: “Byomudi bana ba kikōkeji, lekai kulonga bintu mwendele bya kusakasaka byomwadi nabyo pa kala pomwadi kemwayukile kintu, ino ikalai bajila mu mwikadilo wenu onso pamo bwa yewa Mwine Ujila wemwityile, mwanda i kilembwe amba: ‘Mufwaninwe kwikala bajila, mwanda amiwa ne ujila.’” (1Petelo 1:14-16) Shi banonga-bibi batalwa kilomo-nyeka bakasubija kipwilo. O mwanda balemununwanga nansha kupangwa mwanda wa kipwilo kishale kitabijibwe na Yehova.—Dingakanya na Yoshua, shapita 7.

w10 1/4 p. 25 mus. 8

Fundula Meso Obe ku bya Bitupubitupu!

⁸ Bene Kidishitu ba bine kebakigilwepo ku bilokoloko bya meso ne bya ngitu. O mwa-

nda Kinenwa kya Leza kitukankamika twikale kwidilingila pa byotutala ne byotusaka. (1 Kod. 9:25, 27; *tanga 1 Yoano 2:15-17*) Yoba muntu mululame wāyukile amba kumona ne kwabila i bikwatañane bininge. Wānene amba: “Nasamba kipwano ne meso ami; lelo penepo nkatala nkungakaji namani?” (Yoba 31:1) Yoba wāpelele kutenga mwana-mukaji mu muswelo wa busekese, kadi wākankeje ne ūneni yandi kutamija ino milangwe. Yesu wānene ukoma amba ūneni ifwaninwe kulamwa kwampikwa kwiisubija na milangwe ya busekese paānene amba: “Yewa wakutala mwanamukaji meso a mutyima wakumusaka, nankyo wapu kupya kala mambo nandi umutyima wandi.”—Mat. 5:28.

Byabupeta bya ku Mushipiditu

w15-F 15/11 p. 13 mus. 2-3

Bipangujo bya Batangi

Mu kitatyti kya kala, balwana bādi bavudile kutekela kibundi kikomejibwe kasāla kume-so kwa kwikinekenya. Ekale kasāla kalonge kitatyti kityetye nansha kilampe, balwana bādi batūta bupeta bwa kibundi ne bibīko byakyo bya byakudya. Inoko bakimbi ba bintu bya kishiyekulu basokwele bibīko bya byakudya bivule mu masala a Yediko. Pa kino, dibuku *Biblical Archaeology Review* dinena’mba: “Bintu bivule byasokwelwe mu ano masala byadi bipungwa bya dilongo, ne byakudya bivule bya miseke. . . Uno i mwanda mweni mu mānga ya bintu bya kishiyekulu ya Paleshitina. Mwasokwelwe miseke ikokeja kuyula mutyibi umo nansha ibidi. Kusokola miseke mivule uno muswelo i mwanda wa pa bula.”

Mungya nsekununi ya Bisonekwa, bene Isalela kebādipo na bubinga bwa kututyila miseke ya Yediko mwanda Yehova kebāso-ñenyepo kulonga namino. (Yos 6:17, 18) Bene Isalela bākwete kibundi dya ku mfulo kwa buyo kinondanonda na mwangulo kitatyti kya miseke mivule. (Yos 3:15-17; 5:10) Kushala kwāshele miseke mu masala a Yediko kubingija’mba kino kibundi kyāonakanibwe kwampikwa kutekelwa kasāla ka kitatyti kilampe, enka na mulombwela’kyo Bible.

4-10 KWEJI 10

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | YOSHUA 8-9

“Neni Yotuboila ku Nsekununi ya Bene Ngibeone”

it-1-F p. 1046

Ngibeone

Kipwano kyabo na Joshua. Mu kitatyti kya Joshua, bene Hivi bo bādi bashikata mu Ngibeone. Ngibeone wādi ubadilwa mu mizo isamba-ibidi ya bene Kenani yādi ya konakanibwa. (Kup 7:1, 2; Yos 9:3-7) Bene Ngibeone bādi betwa bu bene Amole, bi-mweka’mba mu kitatyti kimo dino dijina dyādi ditwa ne bene Kenani bonso mu kikonge. (2Sa 21:2; dingakanya na Ngo 10: 15-18; 15:16.) Kwishila na bene Kenani bākwabo, bene Ngibeone bajingulwile amba nansha byobādi na bantu ba bulwi bakomo ne kibundi kitampe, kebādipo bakubwanya mwanda Yehova ye wādi ulwila Isalela. Pa kupwa konakanya Yediko ne Ai, bana-balume bene Ngibeone, mobimwekela bādi bemanine bino bibundi bikwabo bisatu:

Kibundi kya bene Hivi wa Kefila, Belote, ne Kidiata-Yeadimi (Yos 9:17), batumwa ku Ngilengale mwanda wa kukasamba kipwano na Yohua. Bano bantu bātuminwe bādi bavwele bivwalwa bisasamuke ne bikwabilo bisanikesanike, bādi na milondo ya biseba, mifuko misasamuke ne mikate myumu kadi ikūkuka. Bānenene amba batamba ku ntanda ya kulampe, ko kunena'mba kulampe na matanda ādi a kukwatwa na Isalela. Bājingulwile amba Yehova wānekenye Edipito, ne ba Shihone ne Oka balopwe bene Amole. Inoko na budyumuku kebēsambilepo pa byāfikile Yediko ne Ai, mwanda ino myanda keyādipo ibwanya kufika ku ntanda yabo yobāityile bu “ntanda ya kulampe” kumeso kwa abo kwiya kumona ba Yohua. Bamfumu ba Isalela bāitabije byobebalombwele ne kusamba nabo kipwano kya kwibaleka bōmi.—Yos 9:3-15.

w11 1/11 p. 12 mus. 14

“Kokalemēnenapo pa Kwivwanija kwa Abe Mwine”

¹⁴ Byotudi bakubulwa kubwaninina, batwe bonso—nansha ke bakulumpe ba bwino—tusakilwa kudyumuka twakaleka kuki-mba bwendeji bwa Yehova potutyiba butyibi. Tala mwālongeles Yohua, mpingakanī wa Mosesa ne bakulumpe ba Isalela kitatyī kyāile Bene Ngibeone ba budyumuku bāikele kwiinanya ne kunena amba batambanga kulampe. Pa kyaba kya kolumba Yehova, Yohua ne bakwabo bālongeles mobalangila, bāumvwañana na Bene Ngibeone ne kusamba nabo kipwano kya ndoe. Nansha shi Yehova wāitabije kino kipwano, ino wālembeje mu Bisonekwa kino kilubo kya kubulwa kukimba bwendeji mwanda wa tuboile’ko ñeni.—Yos. 9:3-6, 14, 15.

w04 1/11 p. 18 mus. 14

“Taluka Unangakane mu Ntanda Ino”

¹⁴ Bano bantunguluji bānena’mba: “Bengidi bobo abaiya ku ntanda ya kulampe kwi-ne’tu, mwanda wa dijina dya Yehova Leza obe.” (Yohua 9:3-9) Mbwija yabo ne bidibwa bine byādi bibingija amba batambilé kulampe, ino na bubine Ngibeone wādi ku makilometele 30 na Ngilengale. Yohua pa kwibakulupila, bamfumu basamba kipwano kya bulunda na bene Ngibeone ne bibundi byabo byonso. Lelo budyumuku bwa bene Ngibeone bwādi’tu enka bwa kutyina kwipaibwa? Mhm, bwālombwele amba bādi basaka kwitabijibwa na Leza wa bene Isalela. Yehova nandi wāitabija bene Ngibeone bekale “ke bakutyaba nkuni ne bakute-ka mema ba kitango ne ba madabahu a Yehova,” ba kuleta nkuni ya madabahu a bitapwa. (Yohua 9:11-27) Bene Ngibeone bāendelele kulombola mutyima wa kwituma pa kwitabija mingilo ya kwiikija yēbapele Yehova. Mobimwekela, bamo bābadilwe mu bene Netini bātambilé mu Babiloni ne kwingila mu kubakulula tempelo. (Ezela 2: 1, 2, 43-54; 8:20) Tukokeja kwiula mutyima wabo na kulonga bukomo bwa kulama ndoe na Leza ne kwitabija kwingila nansha ke mingilo ya kwiikija mu mwinglelo wandi.

Byabupeta bya ku Mushipiditu

it-2-F p. 523

Kuyeyekwa ku Mutyi

Mungya bijila byāpelwe Isalela na Yehova, banonga-bibi bamo bādi bepaibwa ne kuyeyekwa ku mutyi pa kifuko kya bantu bavule bu “kifingwe kya Leza,” mwa-

nda wa bakwabo badyumukile'po. Muntu tuyeyekwe uno muswelo wādi ufwaninwe kutükijibwa ku mutyi ne kujikwa kume-so kwa bufuku kwila; kumuleka ku mutyi bufuku bonso kwādi kwa kusubija ntanda yebāpele Leza. (Kup 21:22, 23) Isalela wālondele kino kijila nansha shi muntu wipailwe ke mwine Isalelapo.—Yos 8:29; 10: 26, 27

11-17 KWEJI 10

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | YOSHUA 10-11

“Yehova Wālwidile Isalela”

it-1-F p. 48

Adoni-Zedeke

Mulopwe wa Yelusalema mu kitatyi kyā-nekenye Isalela Ntanda ya Mulao. Adoni-zedeke wēlungile na malopwe makwabo matyematiye a kushika kwa Yodano mwanda wa kulwa na basola ba Yoshua. (Yos 9:1-3) Inoko bene Hivi bādi bashikete mu Ngibeone bāsambile kipwano na Yoshua. Pa kukankaja malopwe makwabo a kakwasha balwana nandi, Adoni-zedeke wēlungile na balopwe bakwabo baná bene Amole, batēkela Ngibeone kasāla ne kulwa nandi. Yoshua wakwasha bene Ngibeone ne kunekenya ano malopwe mekute mu bumo. Ebiya bano balopwe batano banyema bakafyama mu mutá wa Makeda kwine kobākepailwe. Yoshua aye mwine wāipaya Adoni-zedeke ne balopwe bakwabo baná ne kwibayeyeka ku mityi. Kupwa bebatūki-ja ku mityi ne kwibela mu mutá mobadi bafyeme'mwa.—Yos 10:1-27.

it-1-F p. 1028

Mvula wa Mabwe

Yehova Wāmwingidije. Mvula wa mabwe ubadilwa mu byabulwi byāingidije Yehova mu bitatyi bimo pa kufikidija kinenwa kyandi ne kulombola bukomokomo bwandi. (Ni 148:1, 8; Isa 30:30) Musunsa mubajinji watelelwe, i pa kipupo kya busamba-bubidi kyāletele Yehova pa Edipito wa kala, uno mvula wa mabwe wāonakenye madimi, mityi ne kwipaya bantu ne banyema kebātwelelepo mu mobo. Inoko kino kipupo kekyātenegelepo bene Isalela bādi bashikata mu Ngoshena. (Div 9:18-26; Ni 78:47, 48; 105:32, 33) Kitatyi pa kupita'po, mu Ntanda ya Mulao, mu buludiki bwa Yoshua bene Isalela bākweshe bene Ngibeone pobātambilwe bulwi na balopwe batano ba bene Amole bekutyle mu bumo, Yehova wāingidije mvula wa mabwe makatampe mwanda wa kulwa na bene Amole. Mu buno bulwi, na bubine boba bāfwile ku mabwe bādi bavule kupita bāfwile ku kipete kya bene Isalela.—Yos 10:3-7, 11.

w05 1/4 p. 31 mus. 1

Myanda Mikatampe ya mu Mukanda wa Yoshua

10:13—Kino kintu kyabwanikile muswelo'-ka? “Lelo kikomene Yehova i kika le,” aye Umpangi wa diulu ne ntanda? (Ngalwilo 18:14) Shi Yehova usakile, ukokeja kujinya mwendelo wa ntanda mwanda wa dyuba ne kweji bimweke bu bimane ku meso a yewa utadila'byo pano pansi. Nansha ukokeja kuleka kujokoloka kwa ntanda ne kweji kuleke kufya mikejima itamba ku dyuba

mwanda wa mwinya wa dyuba ne kweji wendelele na kumunika. Nansha bikale mu-swelo'ka, "kekjadipo difuku bwa dyoda" mu mānga ya muntu.—Yoshua 10:14.

Byabupeta bya ku Mushipiditu

w09-F 15/3 p. 32 mus. 5

Bipangujo bya Batangi

Nansha shi mikanda imo byoitelewé mu Bible ne kwikala na nsulo ikulupilwa, kino kekifwaninwepo kwitulengeja tunene amba ino mikanda yālembelwe ku bukomo bwa mushipiditu. Na bubine Yehova Leza wālamine bilembwa byonso bidi mu "Kinenna kya Leza," ne kadi "kilādilanga nyeke." (Isa 40:8) Bine myanda yātongele Yehova ibadilwe mu mikanda 66 ibundile Bible, yo ayo yotusakilwa pa kwikala muntu "mubwanye byonsololo, muteakanibwe senene mwa kwingidila mwingilo onso muyampe." —2 Tm 3:16, 17.

18-24 KWEJI 10

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | YOSHUA 12-14

"Londa Yehova na Mutyima Obe Onso"

w05 1/4 p. 32 mus. 2

Myanda Mikatampe ya mu Mukanda wa Yos-hua

14:10-13. Kalebu, nansha byaādi kadi na myaka 85, wālombele kwingila mwingle mukomo wa kufundula bantu bonso bādi mu ntanda ya Hebelona. Mu mwaba'-mwa mwādi bana ba Anaki—batumpangala bapuñame. Ino na bukwashi bwa Yehova, uno kalala ka mavita wa bwino wānekenya, ne Hebelona wāikala ke kibundi kya kiny-

meno. (Yoshua 15:13-19; 21:11-13) Kimfwa kya Kalebu kitukankamika tuleke kunyema mingilo mikomo ya kiteokratike yotupebwa.

w06 1/10 p. 17 mus. 11

Bakomejibwe Kupityila ku Lwitabijo ne Kwakamwa Leza

¹¹ Lwitabijo lwa uno muswelo kelwimanina-ngapo'ka pamo. Ino alo lutamanga ponso potulonda bubinebine mu būmi bwetu, 'potutompa' kamweno kotumwena'mo, 'potumona' malondololo a milombelo yetu ne potujingulula mu miswelo mikwabo buludiki bwa Yehova mu būmi bwetu. (Mitōto 34:8; 1 Yoano 5:14, 15) Tukokeja kukulupila'mba lwitabijo lwa Yoshua ne Kalebu lwāningile pobātompele buyampe bwa Leza. (Yoshua 23:14) Tala ino myanda: Bāpandile mu Iwendo lwa myaka 40 mu ntanda mutuputupu, monka mwēbalaile'kyo Leza. (Umbadilo 14:27-30; 32:11, 12) Kadi bāpelwe mwingle munane mu myaka isamba ya kunekeya ntanda ya Kenani. Wa mfulo, bāpelwe būmi bulampe kadi bādi bakomo nkē, bātambula ne bupyani wa bwandi wa bwandi. Bine, Yehova weselanga boba bamwingidila na lwitabijo ne na kinenga!—Yoshua 14:6, 9-14; 19:49, 50; 24:29.

Byabupeta bya ku Mushipiditu

it-1-F p. 1032

Ngebale

Yehova wānene amba "ntanda ya bene Ngebale" yādi ibadilwa mu matanda ādi a kuyata bene Isalela mu mafuku a Yos-hua. (Yos 13:1-5) Bamo banenanga'mba uno mwanda ke wa binepo mwanda ntanda ya Ngebale yādi kungala kulampe na Isalela (kintu kya makilometele 100 kunga-

la kwa ntanda ya kisaka kya Dani). Bano bantu balañanga’mba ino ntanda keyā-yetwepo nansha dimo na bene Isalela. Befundi bambo ba Bible balanga’mba bilembwa bya Kihebelu byāonekele pa uno vese ne kufwatakanya’mba bilembwa bya kala byādi bibwanya kutangwa’mba “ntanda ya kubwipi na Lebanon,” nansha’mba ‘kutūla ku mukalañano wa bene Ngebale.’ Inoko i biyampe kuvuluka’mba mulao wa Yehova udi mu Yoshua 13:2-7 i *musoñanya* wādi ufwaninwe kufikidija. O mwanda bibwanika padi Isalela kāyetepo ntanda ya Ngebale pa mwanda wa kubulwa kikōkeji kwandi.—Dingakanya na Yos 23:12, 13.

25-31 KWEJI 10

BYABULĒME BYA MU KINENWA KYA LEZA | YOSHUA 15-17

“Lama Kipyawwa Kyobe Kilēme”

it-1-F p. 1101 mus. 2

Hebelona

Bene Isalela pobenda dya kushika kwa Kenani, abanekenyabekadi ba Hebelona ne mulopwe wabo mwine (padi i mpingakanani wa mulopwe Hohame). (Yos 10:36, 37) Inoko, nansha bene Isalela byobānekenye bene Kenani na bwendeji bwa Yoshua, bimweka’mba kebātudilepo ponka na ponka basola ba kulama ntanda yobāyete. Kino kyālengeje bene Anaki bājokele mu Hebelona kitatyī kyādi kilwa bene Isalela mu bifuko bikwabo, o mwanda byālombele Kalebu (nansha bāna ba Yuda bādi batangidilwe na Kalebu) banekenye monka bene Anaki mwenda mafuku. (Yos 11:21-23; 14:12-15; 15:13, 14; Bat 1:10) Kibu-

ndi kya Hebelona kyāpelwe Kalebu wa ku kisaka kya Yuda, kupwa mwenda mafuku kyatongwa bu kibundi kya kinyemeno. Kadi kyāikele bu kibundi kya babitobo. Nansha nankyo, “ntanda ya kibundi kya [Hebelona]” ne bīkalo byakyo byādi bupyani bwa Kalebu.—Yos 14:13, 14; 20:7; 21:9-13.

it-2-F p. 1097

Mingilo ya Kuningilwa

Mu kitatyī kyālembelwe Bible, kishima “mingilo ya kuningilwa” (*mas mu Kihebelu*) kyādi kingidijibwa bininge ku bantu bādi baselwa bu misungi ne kwingidijibwa bu bapika. (Kup 20:11; Yos 16:10; 17:13; Ese 10:1; Isa 31:8; Mad 1:1) Pobādi bamuninwe bupika mu Edipito, bene Isalela bāmweшибwe malwa na bakata ba mingilo ya kuningilwa bādi bebengidija mwanda wa kūbaka bibundi bya bibīko bya Pitome ne Lamesese. (Div 1:11-14) Pa kupwa kutwela mu Ntanda ya Mulao, bene Isalela baleka kulonda musoñanya wa Yehova wa kupaṅga bene Kenani bonso ne kwibonakanya, ino bebatūla bu bapika ba kwingila mingilo ya kuningilwa. Kino kyālengeje bene Isalela bongolwe kebatōta bileyaleza. (Yos 16:10; Bat 1:28; 2:3, 11, 12) Mulopwe Solome-ne wāendelele kwingidija bano bene Kenani mingilo ya kuningilwa, kimfwa, bene Amole, bene Hiti, bene Pedizi, bene Hivi ne bene Yebushi.—1Ba 9:20, 21.

it-1-F p. 390 mus. 4

Kenani

Nansha bene Kenani bavule byobāshele bōmi mu matanda āyetwe na bene Isalela ne kwingidijibwa bu bapika, ‘Yehova wāpele Isalela ntanda yonso yawātyipile kupa

bakulutuba babo,’ ne kadi Yehova wēba-pele “kukōkolokwa ku mitamba yonso”. Bine “Kekudipo mulao nansha umo wakan kelwe kufikidila mu milao yonso miyampe yalaile Yehova njibo ya Isalela; yonso yafikidle.” (Yos 21:43-45) Ku mitamba yonso kekwadipo walwana nabo nansha umo wēbazakeje ne kwibalengeja babulwe mutyima-ntenke. Leza wālaile kala’mba wādi wa kupanga bene Kenani “bityebitye” kutyina’mba banyema ba ntanda bakavula bukidibukidi ne ntanda yakekala ke masala. (Div 23:29, 30; Kup 7:22) Nansha bene Kenani byobādi na bya bulwi bikomo, mwine mubadilwa makalo a divita adi na bikwakwa bya byuma, ketubwanyapo kutopeka Yehova shi bene Isalela kebatambwilepo bipindi bimo bya ntanda na mwālaile’kyo Yehova. (Yos 17:16-18; Bat 4:13) Ino Bible ulombola’mba bene Isalela bākome-nwe kutambula bipindi bimo bya ntanda yādi ibalailwe, mwanda bābudilwe kikōkeji.
—Umb 14:44, 45; Yos 7:1-12.

Byabupeta bya ku Mushipiditu

w15-F 15/7 p. 32

Lelo Wadi Uyukile Kala?

Le mu Isalela wa kala mwādi mató na mu-lombwela’kyo Bible?

Bible ulombola’mba mu bipindi bimo bya Ntanda ya Mulao mwādi mató ne mityi ‘mivule.’ (1Ba 10:27; Yos 17:15, 18) Inoko dyalelo kipindi kikatampe kya ino ntanda kekikidipo na mató, o mwanda bantu bambo babwanya kupatanya amba kemwādi’opo.

Dibuku *Life in Biblical Israel* dinena’mba “mu Isalela wa kala mwādi mató mavule kupita moekadile’mo dyalelo.” Pa mikuna

pādi mityi mivule ya pin d’alep (*Pinus halepensis*), ya chêne de Palestine (*Quercus calliprinos*), ne ya térébinthe (*Pistacia palaestina*). Mu Shefela, kipindi kya mikuna kyādi pa bukata bwa ntanda ya ngulu ya Yuda ne mutamba wa Meditelanea, mwādi muvudile biku-yu bya shikama (*Ficus sycomorus*).

Dibuku *Plants of the Bible* dilombola’mba mu bipindi bimo bya ntanda ya Isalela kemukidipo mutyi nansha umo. Le i bika bilengeje kino? Dino dibuku di-shintulula’mba i mipwe’mo bityebitye, dinena’mba: “Bantu i bendelele na ku-teta mityi mwanda wa kubaija ntanda mwa kudima, mwa kudisha banyema, ne mwanda wa kwiingidija ku lübako ne bu nkuni.”

